

BOLALARDA MAYDA MOTORIKANI RIVOJLANTIRISHDA SENSOR O‘YINLARNING O‘RNI

Rahimberdiyeva Ziroatxon

Qo‘qon universiteti Maktabgacha ta‘lim yo‘nalishi 1-24 guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20267870>

Annotatsiya: Ushbu tezisda maktabgacha yoshdagi bolalarda mayda motorikani rivojlantirish jarayonida sensor o‘yinlarning ahamiyati ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan yoritiladi. Sensor o‘yinlar bolaning barmoqlari, kaftlari, sezgi organlari orqali olamni idrok etish, qo‘l-harakat koordinatsiyasini takomillashtirish, nutq rivojini faollashtirish hamda mustaqil tajriba orttirishiga xizmat qiluvchi ta‘limiy vosita hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida sensor o‘yinlar va materiallarning turlari, ularni qo‘llash metodikasi hamda pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi. Shuningdek, sensor o‘yinlarning bolaning psixofiziologik rivojiga ko‘rsatadigan ta‘siri, o‘yin faoliyatining samaradorligini oshirish bo‘yicha tavsiyalar bayon etiladi.

Kalit so‘zlar: Mayda motorika, sensor o‘yinlar, rivojlanish, maktabgacha ta‘lim, sezgi tajribasi, qo‘l barmoqlari mashqlari, didaktik o‘yinlar, nutq rivoji.

Аннотация: В данной тезисной работе раскрываются теоретические и практические аспекты значения сенсорных игр в развитии мелкой моторики у детей дошкольного возраста. Сенсорные игры являются важным образовательным средством, позволяющим ребенку воспринимать окружающий мир через движения пальцев, ладоней и органы чувств, что способствует развитию координации движений, активизации речи и приобретению самостоятельного опыта. В исследовании анализируются виды сенсорных игр и материалов, методика их применения, а также педагогические подходы к организации сенсорного развития. Кроме того, рассматривается влияние сенсорных игр на психофизиологическое развитие ребенка и приводятся рекомендации по повышению эффективности игровой деятельности.

Ключевые слова: Мелкая моторика, сенсорные игры, развитие, дошкольное образование, сенсорное восприятие, упражнения для пальцев рук, дидактические игры, развитие речи.

Abstract: In this thesis, the significance of sensory play in the development of fine motor skills in preschool-aged children is explored from both theoretical and practical perspectives. Sensory activities serve as an educational tool that enables children to perceive the world through their fingers, palms, and sensory organs, enhances hand–Amovement coordination, stimulates speech development, and supports the acquisition of independent experience. The study analyzes the types of sensory games and materials, methods of their application, and relevant pedagogical approaches. In addition, the impact of sensory play on the child’s psychophysiological development and recommendations for increasing the effectiveness of play activities are presented.

Keywords: Fine motor skills, sensory play, development, preschool education, sensory experience, finger exercises, didactic games, speech development.

Maktabgacha ta‘lim davri bolalarning fiziologik, psixologik hamda intellektual rivojlanishi uchun eng sezgir davrlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, mayda motorikaning shakllanishi bolaning keyingi o‘quv jarayonida muhim rol o‘ynaydi, chunki qo‘l barmoqlarining rivoji bilan nutq,

tafakkur, xotira, idrok va diqqat faoliyati chambarchas bog‘liqdir. Pedagogika va neyropsixologiya sohasidagi tadqiqotlar barmoqlarning mayda harakatlari miya faoliyatini faollashtirishi, aynan qo‘l barmoqlari bilan bog‘liq mashqlar nutq markazlarini rag‘batlantirishi mumkinligini ko‘rsatadi.

Mayda motorika — bu qo‘l barmoqlari, kaft va bilak mushaklarining nozik, aniq va muvofiqlashtirilgan harakatlari tizimi bo‘lib, u bolaning umumiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Ilmiy tadqiqotlarda qayd etilishicha, qo‘l barmoqlari harakati bilan miya po‘stlog‘ining faoliyati bevosita bog‘liq. Shuning uchun bolada mayda motorika qanchalik rivojlangan bo‘lsa, tafakkur, nutq va idrok jarayonlari shunchalik faol bo‘ladi. Maktabgacha yosh davri mayda motorika intensiv shakllanadigan davr sanaladi, shu sababli bu bosqichda maxsus mashg‘ulotlar, sensor o‘yinlar va nozik harakatlarni talab qiluvchi faoliyat turlari katta ahamiyatga ega. Shu bois bolalarda mayda motorikani erta yoshdan rivojlantirish ularning umumiy rivojlanish darajasini oshiradi. Tajribalar shuni ko‘rsatadiki, mayda motorikasi yaxshi rivojlangan bolalarda nutq boyligi, diqqatning barqarorligi, ko‘rish–harakat koordinatsiyasi ham yuqori bo‘ladi.

Sensor rivojlanish — bu bolaning atrof-muhitni sezgi organlari orqali qabul qilish, ajratish, solishtirish va tahlil qilish qobiliyatidir. Sensor tajriba bola tafakkurining boshlang‘ich manbai bo‘lib, u orqali bola dunyo haqida aniq tasavvur hosil qiladi. Sensor o‘yinlarning asosiy vazifasi bolaga turli materiallar, fakturalar, ranglar, tovushlar, shakllar va hidlar orqali tajriba berishdir. Sensor o‘yinlar quyidagi sezgi tizimlarini faollashtiradi:

- taktik (teginish orqali sezish);
- vizual (ko‘rish orqali idrok);
- auditiv (eshitish orqali qabul qilish);
- vestibulyar (muvozanat va harakat koordinatsiyasi);
- kinestetik (harakatni his qilish);

Sensor o‘yinlarning ahamiyati shundaki, qo‘l barmoqlari mushaklarini mustahkamlaydi, motorikani faollashtiradi, vizual va taktil idrokni rivojlantiradi, diqqat va tafakkurni kuchaytiradi, nutq rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Sensor o‘yinlar – bu bola sezgi organlari orqali turli predmetlarning shakli, rangi, tuzilishi, harorati, og‘irligini idrok etishiga yo‘naltirilgan o‘yin faoliyati bo‘lib, bolalarda nafaqat motorik ko‘nikmalar, balki kognitiv va hissiy rivojlanish ham kuchayadi. Ushbu tezisdan sensor o‘yinlarning mazmuni, pedagogik imkoniyatlari hamda ularning mayda motorika rivojiga ta‘siri keng yoritiladi.

XULOSA

Bolalarda mayda motorikani rivojlantirish – ularning keyingi o‘quv faoliyatiga tayyorgarligi, nutqi, idroki va tafakkuri uchun muhim omil hisoblanadi. Sensor o‘yinlar bu jarayonni tabiiy, qiziqarli va samarali tarzda tashkil etish imkonini beradi. Ular bola sezgi organlari orqali olamni idrok etishini chuqurlashtiradi, harakat koordinatsiyasini va qo‘l barmoqlari mushaklarini rivojlantiradi, shu bilan birga kognitiv, ijtimoiy va emotsional rivojlanishga ham katta ta‘sir ko‘rsatadi. Pedagog va ota-onalar sensor o‘yinlarni to‘g‘ri tanlab, ularni muntazam tashkil etish orqali bolalarning motorik rivojlanishini jadallashtirishi, mustaqillik va ijodiy fikrlashini qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Mavzuning zamonaviy ta‘lim amaliyotidagi ahamiyati sensor o‘yinlarni har bir maktabgacha ta‘lim muassasasining kunlik faoliyatiga kiritishni taqozo etadi.

References:

1. Abdullayev O. Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishi psixologiyasi. –2020.
2. G‘anieva, M. Bolalar psixologiyasi va pedagogikasi. –, 2019.
3. Qurbonova, N., Hamroyeva, M. Maktabgacha ta‘lim pedagogikasi. –2021.
4. Nishonova, Z. Maktabgacha ta‘limda rivojlantiruvchi o‘yinlar texnologiyasi. –2022.

5. G‘ulomova, K. “Mayda motorika rivoji va uning nutqga ta’siri.” Psixologiya va pedagogika ilmiy jurnali, 2022.
6. Sh.d. Karimova. Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixofiziologik rivoji. –2022.
7. Ziyayeva, D. “Sensor o‘yinlarning pedagogik imkoniyatlari.” Maktabgacha ta’lim amaliyoti, 2023.F